

คนไทยมีความสุขแค่ไหน

ดุลยภาพ ดุลยพินิจ

มิ่งสรรพ ชาวสอาด

มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ

คงจะคาดเดากันไม่ยากว่าในช่วงเวลาแห่งโควิด-19 คนไทยคงมีความสุขไม่มากนัก แต่ความจริงปรากฏว่าความสุขของคนไทยลดลงตั้งแต่ก่อนเกิดโควิด-19 แล้วในรายงานของ World Happiness Report ยืนยันว่าตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ปี 2562 เป็นปีที่คนไทยมีความสุขต่ำที่สุด และถูกประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งเคยอยู่ลำดับหลังเราแซงหน้าขึ้นไป

คำถามใหญ่ก็คือเราจะวัดความสุขได้อย่างไรและเปรียบเทียบความสุขของคนในประเทศต่างๆ ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีรายได้ต่างกันได้อย่างไร

การศึกษาในต่างประเทศพบว่าความสุขที่ประเมินด้วยตนเองเป็นการสะท้อนสถานการณ์ในระยะสั้นและขึ้นอยู่กับอารมณ์ในช่วงนั้นๆ ดังนั้นงานทางวิชาการจึงไม่ได้วัดแค่ความสุขแต่วัดความพึงพอใจในชีวิตซึ่งมีองค์ประกอบสามด้านคือหนึ่ง การประเมินชีวิตในภาพรวม โดยเปรียบเทียบกับสถานการณ์สูงสุดหรือสถานการณ์ปัจจุบันหรือปกติ สอง ด้านอารมณ์ซึ่งจะประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับความรู้สึกมีความสุขหรือความเครียดและสามด้านการมีคุณค่าและเป้าหมายในชีวิต (Eudaimonia) เป็นศัพท์ภาษากรีกโบราณที่ใช้อ้างอิงความสุขตามมุมมองของอริสโตเติลที่มองว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีคุณค่าและใช้ชีวิตอย่างมีความหมายความสุขในมิตินี้ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่และการตระหนักรู้ในศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาในต่างประเทศยังพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบ

ต่อความสุขนั้นมักเป็นปัจจัยทางสังคมไม่ใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ดังนั้นนักวิชาการจึงมักจะใช้ความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าการมองแค่ความสุขซึ่งจะสะท้อนคุณภาพชีวิตในช่วงระยะสั้นๆ และมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์มากกว่า

สำหรับประเทศไทยอาจารย์สาวิณี สุริยันตร ได้ศึกษาภายใต้การสนับสนุนของแผนงานคนไทย 4.0 สำนักงานงานการวิจัยแห่งชาติ การศึกษานี้ใช้ ข้อมูลการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งทำการสำรวจในปี 2561 จำนวนตัวอย่างทั่วประเทศไทย 69,603 ตัวอย่างวัดความพึงพอใจในชีวิตด้วยการประเมินความพึงพอใจในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมาโดยค่าคะแนนของความพึงพอใจในชีวิตเริ่มตั้งแต่ 0 ถึง 10 ซึ่งคือความพึงพอใจสูงสุด

การศึกษาพบว่าคนไทยเกินกว่าร้อยละ 60 มีความพึงพอใจในชีวิตอยู่ในระดับ

7-8 ทั้งนี้กลุ่มผู้สูงอายุหรือกลุ่มเบบี้บูมเมอร์เกือบร้อยละ 40 มีความพึงพอใจในชีวิตซึ่งในระดับสูงมากกว่ากลุ่มเจนวายที่มีความพึงพอใจในชีวิตระดับสูงมีเพียงประมาณร้อยละ 13

สำหรับที่มาแห่งความสุขนี้พบว่าครอบครัวที่อบอุ่นเป็นที่มาของความพึงพอใจในชีวิตที่สำคัญนอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาระดับสูงก็ยิ่งช่วยให้มีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้นสำหรับเพศนั้นพบว่าเพศหญิงมีความสุขมากกว่าเพศชายและเมื่ออายุมากขึ้นก็มีความสุขมากขึ้นตามอายุด้วย

นักวิจัยได้แปลงความพึงพอใจที่ได้จากตัวแปรต่างๆ เช่น การมีครอบครัวอบอุ่นว่าโดยเปรียบเทียบแล้วตัวแปรเหล่านั้นให้ความพึงพอใจที่เท่ากับการได้รับเงินจำนวนเท่าไร มูลค่านี้ทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่าราคาเงา ราคาเงาแสดงถึงความสำคัญที่ผู้ประเมินให้กับปัจจัยต่างๆ ทำให้มีความเข้าใจและจัดลำดับง่าย แต่ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นราคาที่ซื้อขายกันได้จริงในตลาดสำหรับราคาเงาของการมีครอบครัวที่อบอุ่นมากถึงมากที่สุดมีมูลค่าเกือบเท่าๆ กับเงินเดือนเฉลี่ยจากกลุ่มตัวอย่างที่ 6,429 บาทต่อเดือน มีค่าประมาณ 5,839 ถึง 6,255 บาทต่อเดือน (หรือร้อยละ 91-97 ของเงินเดือนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง) หมายความว่าผู้ที่มาจากครอบครัวที่ไม่อบอุ่นหรืออบอุ่นน้อยจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนดังกล่าวถึงจะมีความพึงพอใจในชีวิตเทียบเท่ากับผู้ที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่นมากที่สุด

ในลำดับรองลงมาจากครอบครัวที่อบอุ่นที่คนไทยให้ความสำคัญว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตก็คือทุนสังคม ได้แก่ การที่คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นประจำซึ่งมีราคาประมาณร้อยละ 72 ของเงินเดือน ส่วนความไว้วางใจกันในชุมชนซึ่งวัดจากคำถามที่ว่า จะมั่นใจหรือ

ไม่ว่าจะได้รับการประเมินเงินคืนถ้าลืมทิ้งไว้มีราคาเงาเทียบเท่าร้อยละ 30 ของเงินเดือน สำหรับเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนมีความพึงพอใจในชีวิตน้อยลงมากที่สุดเรียงตามลำดับได้แก่ บุคคลในครัวเรือนตกงานหรือมีบุคคลในครัวเรือนที่มีการเจ็บป่วยและราคาผลผลิตตกต่ำ ข้อนี้มีนัยยะว่านโยบายสาธารณะที่สำคัญที่สุดสำหรับการสร้างความสุขของคนไทยน่าจะเป็นนโยบายเรื่องการจ้างงาน

การศึกษาอีกชิ้นหนึ่งภายใต้แผนงานคนไทย 4.0 เป็นงานของ รศ.ดร.วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ขอนแก่น ซึ่งได้สำรวจประชากร 2,476 ตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 24-74 ปี ในเขตเทศบาล 9 จังหวัด ได้สำรวจความพึงพอใจของคนไทยในช่วงที่สถานการณ์โควิด-19 ระบาด ตั้งแต่ช่วงที่รัฐบาลคลายล็อกดาวน์ระยะแรก ถึงช่วงคลายล็อกดาวน์ระยะที่ 4 ต่อคำถามที่ว่าโควิด-19 ทำให้เกิดความวิตกกังวลแค่ไหน ผลปรากฏว่าปกติค่าเฉลี่ยความวิตกกังวลอยู่ในระดับ 3.86 ได้เพิ่มเป็น 6.28 กลุ่มที่อายุน้อยกว่าคือ Gen Y (อายุ 24-39 ปี) และ Gen X (อายุ 40-55 ปี) มีความวิตกกังวลมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า (อายุ 55 ปีขึ้นไป) อาจารย์วรวรรณอธิบายว่า เป็นเพราะกลุ่มวัยทำงานที่อายุน้อยกว่ามีความกังวลทั้งในเรื่องการขาดรายได้ การขาดอิสระในการใช้ชีวิตนอกบ้าน อีกทั้งยังมีความกังวลว่าจะนำเชื้อโรคมารู้สึกสูงวัยและเด็กเล็กในบ้าน ในขณะที่มีกลุ่มผู้สูงวัยกว่า ไม่ค่อยได้ออกจากบ้าน โควิด-19 มิได้มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันมากนัก หากแบ่งตามกลุ่มเศรษฐกิจพบว่ากลุ่มที่ประเมินตนเองอยู่ในร้อยละ 10 ที่รวยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับคนทั้งประเทศเป็นกลุ่มที่วิตกกังวลมากขึ้นเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.1 ในขณะที่กลุ่มที่คิดว่าตัวเองมีรายได้ต่ำที่สุดมีความกังวลเพิ่มขึ้นเป็นคะแนนเฉลี่ย 7.3 แต่กลุ่มที่คิดว่ารวยที่สุด ยังมีค่าเฉลี่ยของอารมณ์มีความสุขสูงถึง 8.5 ในขณะที่คน

ที่ประเมินตนเองอยู่ในกลุ่มจนที่สุดมีอารมณ์ความสุขอยู่ในระดับ 6.6

งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า นอกเหนือไปจากนโยบายการจ้างงาน นโยบายเสริมสร้างความสุขจะเกี่ยวข้องกันกับนโยบายที่เสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว เช่น หากจะสนับสนุนไทยเที่ยวไทยก็ควรเน้นให้เป็นการสนับสนุนการเที่ยวแบบไปทั้งครอบครัว การลดค่าโดยสารสาธารณะในวันหยุด รวมทั้งการคิดค่าเข้าชมพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ให้เป็นตัวราคาพิเศษสำหรับครอบครัว

นอกจากนี้ ทีมวิจัยชุดนี้ยังได้เก็บข้อมูลด้านบรรทัดฐานทางสังคมและความไว้วางใจรัฐในการจัดนโยบายสาธารณะเพื่อนำมาวัดความอยู่ดีมีสุขด้วย ไว้คราวหลังจะนำมาคุยให้ฟังต่อนะคะ